

SIYOSIY MAFKURA TARG'IBOT VA BOSHQARUV VOSITASI SIFATIDA

*Ismatov Shohruhbek Murod o'g'li, Buxoro davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi, Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi*

POLITICAL IDEOLOGY AS A MEANS OF PROPAGANDA AND GOVERNANCE

*Ismatov Shohruhbek Murod oğlu, teacher at the Bukhara State
Pedagogical Institute, independent researcher at Bukhara State
University*

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИДЕОЛОГИЯ КАК СРЕДСТВО ПРОПАГАНДЫ И УПРАВЛЕНИЯ

*Исмамов Шохрухбек Мурод оглы, преподаватель Бухарского
государственного педагогического института, независимый
исследователь Бухарского государственного университета*

<https://orcid.org/0009>

[-0001-9635-2830](tel:+9989000196352830)

e-mail:

ismatovshohruhbek@mail.com

Annotatsiya: Bugungi globallashuv sharoitida dunyodagi aksariyat davlatlarda demokratiya, erkinlik, fuqarolik jamiyatini qurish kabi g'oyalar muhim va dolzarb bo'lib bormoqda. Jahon tarixiga e'tibor qaratsak har bir xalq o'z milliy g'oyasi asosida birlashib, taraqqiy etgani, murakkab sinovlardan o'tib kelayotganiga amin bo'lmoqdamiz. Hozirgi globallashuv sharoitida mafkuraviy ziddiyatlar, mafkuraviy poligonlarga qaraganda bir muncha tahlikalli va xavfliroq bo'lib bormoqda. Chunki jamiyatni boshqarish muayyan bir g'oyaviy dastur yoki nazariyani taqozo etadi. Bu vazifani esa mafkura bajarishi shart. Mafkurasiz siyosiy hokimiyat bo'lmagani sababli uning siyosiy institutlari ham bo'lmaydi. Shuning uchun ijtimoiy hayotni tashkillashtiruvchi boshqaruvchi va muayyan maqsad sari yo'naltiruvchi dastur, ta'limot bo'lib xizmat qiladi. Mafkura bevosita siyosat bilan bog'liq. Siyosatning o'zgarishi ham mafkuraga ta'sir etmasdan qolmaydi. Aslida siyosatga oqilona yo'nalish berishi, uni jamiyat hayotining turli jabhalaridagi real holat bilan tanishtirishi lozim. Siyosatning mafkuraga tayanishi holati shundaki, mafkuraning jamiyat ma'naviy kayfiyatini, orzu-istaklarini, maqsad-manfaatlarini ifodalovchi g'oyaviy dasturdir.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, siyosiy mafkura, fuqarolik jamiyati, g'oya, siyosiy partiya, targ'ibot, ma'rifiy jamiyat, boshqaruv, davlat.

Annotation: In today's conditions of globalization, in most countries of the world, such ideas as democracy, freedom, and building a society of deficit are becoming important and relevant. By paying attention to world history, we are now convinced that every nation unites and develops based on its national idea, going through difficult trials. In the current conditions of globalization, ideological tension becomes, in some ways, more humiliating and dangerous than ideological dumping. This is because governing society requires a certain ideological program or theory. And this task must be carried out by ideology. Since without ideology, there is no political administration, and it will lack political institutions. Therefore, it serves as a manager, organizing public life, and programs, doctrines guiding towards a specific goal. Ideology is directly linked to politics. A change in policy cannot help but affect ideology.

Keywords: spirituality, political ideology, civil society, idea, political party, propaganda, enlightenment society, governance, state.

Аннотация: В современных условиях глобализации в большинстве стран мира становятся важными и актуальными такие идеи, как демократия, свобода, построение общества дефицита. Обращая внимание на мировую историю, мы сегодня убеждаемся, что каждый народ

объединяется и развивается на основе своей национальной идеи, проходит через сложные испытания. В нынешних условиях глобализации идеологическая напряженность становится в какой-то мере более униженной и опасной, чем идеологические свалки. Потому что управление обществом требует определенной идеологической программы или теории. И эта задача должна выполняться идеологией. Поскольку без идеологии нет политической администрации, у нее не будет политических институтов. Поэтому он служит в качестве управляющего, организующего общественную жизнь, и программы, учения, направляющие к определенной цели. Идеология напрямую связана с политикой. Смена политики не может не отразиться и на идеологии. На самом деле он должен дать политику разумное направление, познакомить ее с реальным положением дел в различных сферах общественной жизни. Состояние опоры политики на идеологию заключается в том, что идеология – это идеологическая программа, выражающая духовные настроения общества, его мечты, цели и интересы.

Ключевые слова: духовность, политическая идеология, гражданское общество, идея, политическая партия, пропаганда, общество просвещения, управление, государство.

KIRISH (INTRODUCTION). “Biz O‘zbekiston fuqarolari jamiyatimizning siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy qiyofasi shiddat bilan o‘zgarib, hayotimizda yangicha munosabatlar, yangi imkoniyat va qadriyatlar shakllanayotganini hammadan ham ko‘proq his etmoqdamiz. Ayniqsa, “inson huquq va erkinliklari”, “qonun ustuvorligi”, “ochiqlik va oshkoralik”, “so‘z erkinligi”, “din va e‘tiqod erkinligi”, “jamoatchilik nazorati”, “gender tenglik”, “xususiy mulk daxlsizligi”, “iqtisodiy faoliyat erkinligi” singari fundamental demokratik tushunchalar va hayotiy ko‘nikmalar hozirgi vaqtda real voqelikka aylanib borayotgani e‘tiborlidir”, deya ta’kidlagadi Prezident Sh.M.Mirziyoyev[1]. Agarki bashariyat tarixini, uning tafakkur rivojini tadrijiy ravishda ko‘zdan kechiradigan bo‘lsak, hayotda insonni kamolotga, yuksak marralarga chorlaydigan ezgu g‘oya va ta’limotlar bilan yovuz va zararli g‘oyalar o‘rtasida azaldan kurash mavjud bo‘lib kelganini va bu kurash bugun ham davom etayotganini ko‘ramiz. Bugungi kunda zamonaviy axborot maydonidagi harakatlar shu qadar tig‘iz, shu qadar tezkorki, endi ilgargidek, ha, bu voqea bizdan juda olisda yuz beribdi, uning bizga aloqasi yo‘q, deb beparvo qarab bo‘lmaydi. Ana shunday kayfiyatga berilgan xalq yoki millat taraqqiyotdan yuz yillar orqada qolib ketishi hech gap emas. Bugungi hayotning o‘zi shundan iboratki, hozirgi sharoitda mafkura ta’sir o‘tkazishning nihoyatda o‘tkir quroliga aylanib, har xil siyosiy kuchlar va markazlarning manfaatlariga xizmat qilayotganini sog‘lom fikrlaydigan har qanday odam, albatta, kuzatishi muqarrar. Bu haqda gapirganda, men ilgari bildirgan ba’zi fikrlarni takrorlash o‘rinli, deb o‘ylayman. Ta’bir joiz bo‘lsa, aytilish mumkinki,

bugungi zamonda mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham ko‘proq kuchga ega. Bu masalaning kishini doimo ogoh bo‘lishga undovchi tomoni shundaki, agar harbiy, iqtisodiy, siyosiy tazyiq bo‘lsa, buni sezish, ko‘rish, oldini olish mumkin, ammo mafkuraviy tazyiqni, uning ta’siri va oqibatlarini tezda ilg‘ab yetish nihoyatda qiyin. Mana shunday vaziyatda odam o‘z mustaqil fikriga, zamonlar sinovidan o‘tgan hayotiy-milliy qadriyatlarga, sog‘lom negizda shakllangan dunyoqarash va mustahkam irodaga ega bo‘lmasa, har turli ma’naviy tahdidlarga, ularning goh oshkora, goh pinhona ko‘rinishdagi ta’siriga bardosh berishi amrimahol. Buni kundalik hayotda uchrab turadigan ko‘plab voqealar misolida yaqqol kuzatish mumkin va ularning qanday og‘ir oqibatlariga olib kelishini uzoq tushuntirib o‘tirishning hojati yo‘q, deb o‘ylayman. O‘tgan yillar davomida dunyoda va mintaqamizda ro‘y bergan, biz bevosita o‘z boshimizdan kechirgan voqealar, mafkuraviy jarayonlarning rivoji bu xulosaning to‘g‘ri ekanini qayta-qayta isbotlamoqda. Siyosiy mafkura – jamiyatning siyosiy hayoti, siyosiy tizim tuzilishi, turli Ijtimoiy kuchlar va guruhlarining o‘rni va roli to‘g‘risidagi g‘oyalar, uning hokimiyatga ega bo‘lishi, undan foydalanish yo‘llari, mexanizmlari to‘g‘risidagi qarashlarini amalga oshirishga bo‘lgan ishonch, maqsadlar yo‘lidagi faoliyatdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI (LITERATURE REVIEW). “Siyosiy mafkura targ‘ibot va boshqaruv vositasi sifatida” nomli maqolada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekistonda erkin va farovon yashaylik” nomli kitobi, M.Qirg‘izboyev “Siyosatshunoslik”, O‘B.Biturayev

“Siyosatshunoslikka kirish” o‘quv qo‘llanma, X.T.Odilqoriyev, Sh.F.G‘oyibnazarov “Siyosiy madaniyat” axborot manbalari keltirib o‘tilgan. Shuningdek, gazeta, jurnal, internet manbalarida axborotlar ilmiy tadqiqot ishiga kiritildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (RESEARCH ETHODOLOGY). Tadqiqotda analiz, sintez, tarixiylik, sinergetika va germenevtika usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS). Bugungi dunyoda huquqiy demokratik davlat va erkin fuqarolik jamiyati qurish yo‘lidan borayotgan har qanday mamlakat hayotida davlat boshqaruv tizimini zamon talablari asosida rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat taraqqiyotining yangi davri va bosqichi, eng avvalo, davlat boshqaruvi tizimini bugungi va ertangi kun talablaridan kelib chiqib, yanada takomillashtirish nechog‘lik muhimligi bugungi kunda o‘z aksini ko‘rsatmoqda. Fuqarolik jamiyatini barpo etish, davlat boshqaruv tizimida modernizatsiya va innovatsiyon mexanizmlarni yangi ko‘rinishda namoyon etish, davlat va xalq o‘rtasidagi munosabatlarda siyosiy mafkuraning zamon talablari asosida targ‘ib qilishning yangicha uslublari, shakl-shamoyillari juda tez suratlarida o‘tib bormoqda. XX-XXI asrlarda g‘oyaviy kurashlar keskinlashgan bir davrda G‘arbda siyosiy mafkuralarning o‘zaro yaqinlashuvi va bir-birovini to‘ldirish davr bo‘ldi. Bu asrlarda bir vaqtning o‘zida siyosiy mafkuralarga nisbatan yangi uslubiy yondashuvlarning paydo bo‘lishi, siyosiy g‘oyalarning tug‘ilishi va o‘tmish merosining qayta tiklanish davri desak, mubolag‘a bo‘lmaydi.

XX asrda siyosiy g‘oya uchta asosiy yo‘nalish bo‘yicha rivojlandi:

-Akademik yo‘nalish;

-Ijtimoiy-falsafiy nazariyalar;

-Yaqqol ifodalangan amaliy yo‘nalishga ega bo‘lgan mafkuraviy

konsepsiyalar asosida shakllandi[2]. Umuman olganda fan-texnika sohasidagi ulkan yutuqlar siyosiy mafkuraga ham o‘z ta’sirini o‘tkazmasdan qolmadi. Siyosiy mafkura, siyosat maydonini tahliliy model ko‘rinishida ifodalash mumkin. Maydon markazini siyosiy hodisalar va jarayonlar egallaydi. Siyosiy jihatdan uyushgan jamiyatda ularning rivojlanishi ko‘p jihatdan davlat organlari hamda boshqa siyosiy tashkilot va tuzilmalarning mavqeiga bog‘liq. Ular ishlab chiqadigan siyosat jamiyatga

nisbatan ma’lum darajada mustaqildir. Ammo turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarining timsoli sifatida u mazkur maydonda mavjud asosiy ta’sirlarning o‘ziga xos teng ta’sir etuvchisi bo‘lib xizmat qiladi va odamlarning siyosiy borliqni va umuman, jamiyat hayotini uyushtirishga, hamkorlik qilish (yoki raqobatlashish) va aloqa qilishga bo‘lgan ehtiyojlarini aks ettiradi;

— katta ijtimoiy guruhlarining mafkuraviy qadriyatlarini vositasida yoki ularning negizida aniqlanadi;

— jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish xususiyatlari, turli ijtimoiy guruhlarining iqtisodiy manfaatlarini aks ettiradi;

— ijtimoiy ong va siyosiy madaniyatning mazmuni va rivojlanish darajasi bilan belgilanadi.

Jamiyatda siyosiy mafkuraning o‘rni uning birlashtiruvchilik funksiyasi bilan belgilanadi. Umum e’tirof etgan siyosiy qadriyatlar, xulq-atvor qoidalari va andozalar, shuningdek, an’analar odamlarni yagona siyosiy mafkura va siyosiy tizimga birlashtiradi, bu esa jamiyatni boshqa jamiyatlardan farqlaydi. Siyosiy madaniyat va mafkura ostida odamlar o‘zlarini yagona davlat fuqarolari ekanligini anglab yetadi. Siyosiy mafkura asosan elitaning ma’naviy quroli bo‘lib xizmat qiladi. U yoki bu guruh manfaatlarining g‘oyaviy rasmiylashtirilganligi darajasi ana shu elitaning xulq-atvoriga bog‘liq bo‘ladi. Ammo hokimiyat munosabatlarida siyosiy mafkuraning haqiqiy o‘rni ijtimoiy ongning bu siyosiy mafkurani o‘zlashtirish xususiyatiga bog‘liqdir. Siyosiy mafkuraning asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

— ijtimoiy ongni egallash;

— unga o‘tmish, bugun va kelajakni baholashning o‘z mezonlarini joriy etish;

— jamoatchilik fikri ko‘z o‘ngida siyosiy taraqqiyotning o‘zi taklif qilgan maqsad va vazifalarining ijobiy siymosini yaratish. Bunda siyosiy mafkura o‘z maqsadlari va ideallarini tarqatish, targ‘ib qilishdan ham ko‘ra ko‘proq o‘z oldiga qo‘yilgan vazifalarni bajarish yo‘lida izchil harakat qilishi lozim. Mafkurani jamiyatning barcha a’zolari emas, balki o‘z hayotini siyosiy ijodga bag‘ishlagan va jamiyat hayotining qonunlarini tushunib yetish bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar (mafkurachilar) ishlab chiqadi. Bunda nazariy siyosiy ongni ishlab chiqishga mualliflarning shaxsiy xislatlari ham katta ta’sir ko‘rsatishini qayd etib o‘tish kerak. Siyosiy mafkura umuman ijtimoiy ongga katta

ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki u faqat qarashlar tizimigina bo'lmay, balki davlat kuchiga, targ'ibot tizimiga ham egadir. Bunda u fan, xususan, san'at, din, barcha ommaviy axborot vositalari (televideniye, radio, gazeta va jurnallar, Internet)dan foydalanadi. Ammo demokratiya va oshkoralik taraqqiy etgan hozirgi zamon sharoitida hukmron mafkuraning cheksiz va nazoratsiz ta'siri kamayadi[3].

Yurtimizda mustaqillikning dastlabki davrida davlat boshqaruvida rahbar kadrlar siyosiy tafakkuridagi keskin o'zgarishlar uchun shart-sharoitlar yaratishga muhim ahamiyat berildi: 1)kommunistik mafkura va dunyoqarashdan voz kechildi; 2)milliy davlatchilik asoslari ham demokratik qadriyatlar, ham milliy g'oya negizida yaratila boshlandi; 3)huquqiy davlatga xos va mos bo'lgan siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy-mafkuraviy o'zgarishlar amalga oshirila boshlandi; 4)fuqarolik jamiyati qurish islohotlari boshlandi; 5)jamiyatdagi barcha ijtimoiy qatlamlar manfaatlarini ifodalashga qodir bo'lgan ikki palatali parlament shakllantirildi; 6)hukumatning ikki tomonlama mas'uliyat asosida – mamlakat Prezidenti va parlament nazorati ostida faoliyat yuritishi yo'lga qo'yildi; 7)siyosiy partiyalarning jamiyatdagi va davlat boshqaruvidagi roli kuchaytirildi va hokazo. Mustaqillik tufayli mamlakatda yakka mafkura va yagona partiya hokimligi tizimiga barham berildi. Eskiha siyosiy elitani shakllantirish yo'li – kadrlar tayyorlashning sinfiy-partiyaviy, mafkuraviy tamoyillari o'rnida endi yangi, insoniy manfaatlar, erkinlik ustuvorligi kabi demokratik qadriyatlarga muhim e'tibor berila boshlandi. Yangi qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida "O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy hayot siyosiy institutlar, mafkuralar va fikrlarning xilma-xilligi asosida rivojlanadi. Hech qaysi mafkura davlat mafkurasi sifatida o'rnatilishi mumkin emas", degan qoidaning belgilab qo'yilishi natijasida bir xil mafkuraviy dunyoqarashga ega bo'lgan, bir qolipga tushirilgan siyosiy elita tizimiga barham berildi. Shu tariqa mamlakatda siyosiy elita – rahbar va boshqaruv kadrlarini shakllantirishning yangi tizimiga asos solindi. Endi ana shu yangi tizimda amal qilishga xos va mos bo'lgan demokratik ijtimoiy hayot, bozor iqtisodiyoti qonuniyatlari va boshqaruvning nomarkazlashtirish talablariga javob bera oladigan, hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi, sud hokimiyatiga bo'linishi prinsipiga asoslanadigan siyosiy elitani shakllantirish islohotlari boshlandi. Bu

sobiq ittifoq davridagi elitani shakllantirish modelidan tubdan farq qilar edi[4].

XULOSA (CONCLUSION). Shuni ta'kidlash joizki, hozirgi insoniyat taraqqiyoti bosqichida mafkura, xususan siyosiy mafkuraning o'zni va ahamiyati haqidagi masala eng dolzarb, ziddiyatli bo'lib, g'oyat ehtirosli qarama-qarshi munozaralarga sabab bo'lmoqda. Siyosiy mafkura hokimiyatning siyosiy munosabatlari mexanizmlari to'g'risidagi g'oyalar, qarashlar, tasavvurlarning ilmiy-nazariy metodologik asoslari ekanligini ta'kidlash joiz. Shu nuqtayi nazardan bugungi dunyoning mafkuraviy qiyofasi murakkab va serqirra bo'lib, ko'plab turli g'oya va siyosiy mafkuralar ta'sir hamda mavjudlik uchun o'zaro kurashmoqda. Mafkuralar orasida demokratik konservatizm, liberalizm, neoliberalizm, neokonservatizm, sotsial-demokratiya, sotsializm hamda milliy mafkuralar XXI asrda dunyo mamlakatlarining ijtimoiy va siyosiy hayotida o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Hozirgi vaqtda so'nggi yuz yillik ichida yuz bergan jamiyat hayoti barcha jabhalari qatori siyosiy mafkuralarining faol integratsiyalashuvi natijasi sezilarli darajada o'zgardi. Ma'naviyat insonga suv va havodek zarur. Ma'naviyatsiz hayot hamda kelajak insonga qorong'u. Ma'naviy va ma'rifiy ishlar hech qachon eskirmagan va har doim dolzarbligini yo'qotmagan. Bugungi global hayotda mafkuraviy tahdid va axborot xurujlari yanada kuchayganligi sir emas. Bugungi globallashuv asrida yoshlar ongi va qalbini egallash yo'lidagi kurash davom etayotgani barcha jabhalarda bo'lgani kabi o'quv yurtlarda ham, aholining turli qatlamlarida, ayniqsa uyushmagan yoshlar o'rtasida ma'naviy-ma'rifiy va mafkuraviy targ'ibot ishlarini yanada rivojlantirishi targ'ibotning innovatsion usullarini jamiyat hayotiga tatbiq etish davr taqozosiga aylanmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES):

1. Sh.Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda. -Toshkent: O'qituvchi MU MCHJ, 2021. 74-bet.
2. Biturayev, O'.B. Siyosatshunoslikka kirish (o'quv qo'llanma). Toshkent: Barkamol fayz media, 2017-yil 47-48 bet.
3. X.T.Odilqoriyev, Sh.F.G'oyibnazarov. Siyosiy madaniyat. Nazariy-qiyosiy tadqiqot. Toshkent, 2004.
4. M.Qirg'izboyev. Siyosatshunoslik. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2013-yil.